

980516-1

Vznik něčeho (a vůbec všeho – v jistém radikálním smyslu) z ničeho může být také chápán jako náhoda; zcela nepochybně hraje „náhoda“ při vzniku nových skutečností značnou úlohu. Nicméně tato pseudohypotéza neobstojí právě pro svou přílišnou jednoduchost resp. proto, že samu skutečnost nepřípustně zjednodušuje, že tedy má simplifikující charakter. Především tu jde o pouhé pojmenování: co to vlastně znamená, když řekneme „náhoda“? Zde je nutno objasnit, co se tímto termínem myslí, jaký má obsah, význam, je třeba upřesnit pojem „náhody“ a tedy také to, jak je tento pojem zapojen do kontextu ostatních pojmů, jichž užíváme. Nestací zůstat u obvyklého (málo přesného či spíše vůbec neupřesněného) negativního vymezení, že náhoda je tam, kde nelze odhalit žádnou nutnost. (Ostatně také pojem nutnost resp. kauzálního nexu musí být upřesněn, protože samo pojetí kauzality je už dávno podezřelé, protože vnitřně sporné). Zejména však tu před sebou máme naléhavý myšlenkový úkol nějak uchopit, pochopit, pojmut onu zvláštní skutečnost, že vedle náhody, ale zároveň spolu s ní a dokonce skrze ni, tj. jejím prostřednictvím a za jejího předpokladu, se bedlivému pozorovateli vyjevuje jakási zvláštní, ale zcela nepochybná skutečnost, že v určitých procesech a dějích dochází k pozoruhodným zkratkám či spíše ještě k jakémusi „smysluplnému“ vylučování čirých nahodilostí nikoliv na základě nějakých kauzálních souvislostí a nutností, nýbrž v podobě tentativního směřování nikoliv k předem danému cíli (ve smyslu aristotelské finality či téličnosti), nýbrž k stavům (přesněji procesům, dějům) vyšší složitosti, komplexnosti (jak o tom mluvil např. Teilhard de Chardin). Každý pokus banalizovat nebo odvysvětlovat tuto nepochybnou skutečnost je překážkou skutečně badatelského přístupu, pokud otevřeně nepřipouští, že jde o vědomou a metodickou redukci (která může a vlastně musí být podrobena náležitému principiálnímu a tedy radikálnímu kritickému rozboru a trvalé kontrole.

(Písek, 980516-1.)